

Ólafur Ísleifsson

Úr hruni til hagsældar
Erindi á iðnþingi Samtaka iðnaðarins
5. mars 2009

Ágætu fundarmenn á iðnþingi.

Endurreisn atvinnulífs á Íslandi stendur fyrir dyrum. Íslenskt samfélag á nú allt undir því að efdar verði stoðir atvinnustarfseminnar. Til þess þarf í senn að viðhalda og bæta samkeppnisstöðu atvinnurekstrar í landinu. Efnahagsstefna stjórnvalda verður að miðast við að atvinnustarfsemi fái vaxið og dafnað í krafti eigin samkeppnishæfni en ekki á grundvelli verndarstefnu eða enn aukinna opinberra útgjalda. Atvinnufyrirtækin búa nú við skilyrði sem hvarvetna þættu óviðunandi. Hvers má vænta um mannlíf í landi þar sem svo er komið? Spurningin svarar sér sjálf.

Banka- og gjaldeyrishrunið hefur leitt af sér að stór hluti atvinnufyrirtækja í landinu býr við óviðunandi fjárhagsstöðu og stefnir í þrot verði ekki að gert. Þetta þýðir að vá steðjar að íslensku samfélagi sem fær ekki þrifist nema í landinu dafni blómleg atvinnustarfsemi við hagfelld skilyrði. Sú vá lýsir sér ekki síst í alvarlegri hættu á atgervisflótta og að færri hendur þurfi að standa undir kostnaðarsömu velferðarkerfi í landinu. Með því væri velferðinni og um leið samfélagsgerðinni sjálfri ógnað.

Ísland er hluti hins alþjóðlega hagkerfis sem nú glímir við stórfellda erfiðleika austan hafs og vestan. Í þessu felst enn meiri áskorun en ella að tryggja samkeppnishæfni íslensks atvinnulífs. Verkefnið er að fjölga arðbærum störfum á grundvelli samkeppnishæfrar atvinnustarfsemi en ekki einangrunar og ríkisbúskapar.

Í þeirri efnahagsáætlun sem nú er fylgt í samstarfi við Alþjóðagjaldeyrissjóðinn sýnist veikasti hlutinn vera stefnan í gjaldeyris- og peningamálum sem er eins og hver annar Akkilesarhæll. Engin atvinnustarfsemi getur keppt við atvinnulíf neins staðar í heiminum á lánakjörum sem fylgja hinum ofurháu stýrivöxtum. Nágrannaþjóðir

hvarvetna hafa lækkað stýrivexti seðlabanka sem aðgerð til að halda hjólum atvinnulífs gangandi. Hér hefur verið haldið uppi háum vöxtum sem ógna fjárhag Íslendinga og eru vextir innan OECD hvergi hærra en hér á landi. Lækkun vaxta er þess vegna forgangsverkefni og hlýtur að vera eitt af meginatriðum í viðræðum stjórnvalda við Alþjóðagjaldeyrissjóðinn sem nú standa yfir. Það þarf enga 18% stýrivexti ofan á haftakrónu sem liggur í fjötrum. Eldsneyti verðbólgunnar er þrotið og framsýn vaxtastefna hlýtur að taka mið af þeirri staðreynd í stað þess að einblína á verðhækkningar af völdum gengishrunsins sem að mestu eru gengnar yfir. Um leið þarf að horfast í augu við að gjaldeyrishöftin standa atvinnulífinu alvarlega fyrir þrifum. Þessi höft þarf að afnema með markvissum hætti. Til að greiða fyrir afnámi haftanna þarf að sprengja burt snjóhengju krónubréfa með viðræðum við eigendur þessara bréfa og annarra eigna sem kynnu að leita út úr landinu og skapa hættu á nýrri dýfu krónunnar sem síst má verða.

Forsenda þess að efnahags- og atvinnulíf landsmanna nái að eflast og dafna til hagsbóta fyrir almenning er að skipan gjaldeyris- og peningamála verði felld í viðunandi horf. Þjóðin þarf gjaldmiðil sem er tækur í alþjóðlegum viðskiptum og nýtur trausts á alþjóðlegum vettvangi.

Tíminn til að marka framtíðarstefnu í gjaldeyris- og peningamálum er núna. Krónan ein á báti reyndist ekki skapa þá umgjörð um efnahagslífið sem það þarfnast. Eða hvað segja þau stjórn málaöfl sem reynst hafa hikandi í mörkun framtíðarstefnu í gjaldeyrismálum? Telja þau reynsluna af krónunni svo góða að þau vilji hafa hana áfram? Íslendingum er mikilvægt að hasla sér völl í alþjóðlegu viðskiptalífi og til þess þarf gjaldgenga mynt sem tekin væri upp í góðu samstarfi við aðrar þjóðir eða ríkjasambönd. Stjórn málaflokkarnir þurfa að gefa skýr svör fyrir kosningar um stefnu sína í þessu efni. Þetta mál, framtíðarskipun gjaldeyris- og peningamála, þolir ekki bið.

Evrar blasir við sem framtíðargjaldmiðill hvort sem hún bærir hingað um farveg umsóknar að Evrópusambandinu eða samið yrði um upptöku hennar án aðildar ef forsendur kynnu að reynast fyrir slíkri leið. Evran leysir ekki allan efnahagsvanda hér á landi heldur myndi hún breyta umgjörð efnahagslífsins og fella ákvarðanir í annan farveg en áður. Með evrunni væri tekin upp alþjóðleg mynt sem myndi eyða óvissu og gengisáhættu sem

stendur í vegi alþjóðlegra viðskipta af hálfu íslenskra aðila og myndar þröskuld sem erlendir fjárfestar hika við að stíga yfir þegar þeir íhuga þátttöku í íslensku atvinnu- og fjármálalífi. Full ástæða er til að leita eftir því við Evrópusambandið að Íslendingar fái samning um aðild að evrópsku myntsamstarfi svo fljótt sem kostur er.

Stjórnvöld verða að gera gangskör að því að ljúka uppgjöri nýju bankanna og ganga frá fjármögnun þeirra þannig að þeir hafi styrkan grunn til að sinna verkefnum sínum í þágu fyrirtækja og atvinnulífs. Stjórnvöld þurfa að gangast fyrir endurskipan í fjármálakerfinu til að gera það hagkvæmara og skilvirkara og greiða fyrir þátttöku erlendra aðila í íslensku fjármálalífi. Ganga þarf frá samningum við erlenda kröfuhafa með þeim hætti að fallið sé til að endurheimta traust sem þjóðinni er nauðsynlegt til að öðlast sess í alþjóðlegu viðskipta- og fjármálalífi.

Lífskjör á borð við það sem best gerist og þjóðin ætlast til að njóta fást ekki með sjálfspurftarbúskap sem felst í að þjóðin búi ein að sínu, og sýnt er að landbúnaður og sjávarútvegur, svo ágætar atvinnugreinar sem hér um ræðir, megna ekki einar að standa undir hagvexti svo neinu nemi. Hagsældina verður að reisa á sterkum viðskiptatengslum við umheiminn, alþjóðavæðingu og opnum og frjálsum mörkuðum. Við erum þó á sama báti og aðrar þjóðir að torvelt mun reynast að ná umtalsverðum efnahagsbata meðan heimsbúskapurinn einkennist af fjármála- og framleiðslukreppu eins og nú hefur gripið um sig og sér ekki fyrir endann á.

Ríkissjóður stendur frammi fyrir alvarlegum vanda sem ráða verður bót á á næstu árum. Aðgerðir í því skyni þurfa að hafa að markmiði að spilla í engu samkeppnishæfni íslenskra atvinnufyrirtækja og þess vegna er brýnt að standa vörð um skattalegt umhverfi sem stuðlar að uppbyggingu fyrirtækja og getur laðað að erlenda fjárfestingu í atvinnustarfsemi hér á landi. Á sama hátt er mikilvægt að verja atvinnustigið með því að niðurskurður ríkisútgjalda eigi sér stað í öðru en mannaflsfrækum verkefnum og að samsetning útgjalda miðist við að einkaframtaki sé ekki rutt úr vegi af hálfu opinberra aðila. Efnahagslífið þarf hagkvæma og örugga stjórnsýslu sem myndar traustan ramma fyrir atvinnustarfseminna.

Verkefnin í átt til endurreisnar atvinnulífisins blasa við: Umtalsverð og tafarlaus lækkun stýrivaxta til hagsbóta fyrir fyrirtæki og heimili. Skattalegt umhverfi atvinnurekstrar sem tryggir íslenskum fyrirtækjum sterka samkeppnisstöðu til að endurreisa efnahag landsmanna. Aðgerðir til að gera bankana starfhæfa til að geta veitt atvinnulífinu samkeppnishæfa þjónustu til rekstrar og uppbyggingar. Afnáam gjaldeyrishafta og viðræður við eigendur krónubréfa til að greiða fyrir frjálsum gjaldeyrisviðskiptum þannig að búandi verði við krónuna meðan ekki er annarra kosta völ. Samningar við Evrópusambandið um gjaldeyrismál sem tryggi Íslendingum aðild að evrópsku myntsamstarfi og skjól af Evrópska seðlabankanum eins skjótt og kostur er.

Allt eru þetta forsendur þess að reisa við efnahag þjóðarinnar, treysta atvinnu og búsetu í landinu, fjölga arðbærum störfum, auka tekjur og skapa almenna hagsæld og velmegun hér á landi á komandi tímum.